

GAGAUZ DİLİNDÄ HEM LİTERATURADA ÜÜRETİM PROJESİN DÜZÜNNENMESİ

*Üüretim en büük neeti diil **bilgi**, ama
becermäkvermää.*

*Çok önemniydir, diil
ne yapêrsın, ama **nicä yapêrsın**.*

Önsöz

Gumanitar distiplinaların arasında gagauz dili önemni eri kaplêêr, çünkü uşaan büütmäk, terbietmäk, üüretmäk hem becermeklerini kurmak projesindä ana dilindän paalı yoktur. Ana dili üüreniciyi bilgi-terbietmäk tarafından ilerleder, hazırlêêr onu insan arasında yaşamaa, biri-birinnän annaşmaa.

Gagauz dili hem literatūra predmeti için yazarkan, üüredicilerin dikatını çekeriz, ki üüretim projesindä önemni diişilmeklär oldu:

- ❖ Eniledi: taa dolduruldu, kimi erleri dooruduldu, taa çetin argumentlendi hem da **gagauz dilindä** yazıldı “Gaguz dilinin orfografiya hem punktuatıya kurallarını”;
- ❖ Ana dilinin hem literaturanın kompetenşiyaları kuruldu (bak eni kurikulumnarı);
- ❖ Kompetenşiyalara görä enidän bakıldı gagauz dilinin hem literaturanın standartları;
- ❖ Kompetenşiyaları tamannamak için subkompetenşiyalar düzüldü;
- ❖ “Gagauz dili hem literatūra” kurikulumun strukturası diişildi. Var umudumuz, ki verili struktura taa uygun hem yardımcı olur temaları saatlara bölmää hem üüretim yılın kalendar planını kurmaa;
- ❖ Gagauz dili hem literatūra predmetin başka okul predmetlerinnän baalantıları uygulandı;
- ❖ İşleyän kurikulumnarına görä, eni okul kıyatları düzüldü (1- nci, 2-nci, 3-ncü, 4-üncü,5-nci, 6-nci, 7-nci hem 9 -ncu klaslarına deyni). Esaba alındı üüredicilerin teklifleri.

Buyıl “**Gagauz dili hem literature okumakları**” (1-4 klaslar) **predmetin kurikulumu enidän tiparlandı**. Kurikulumun hazırlamasında baş neet – onu ilinnetmää, annaşılı olsun üüredicilerä, şkolacılar, ana-bobalara, çünkü onnar taa aktiv pay alsınar uşakların üürenmesinin hem terbietmesinin projesindä. Çok önemni, ki **birinci klasta**, ilk semestrada üürenicilerin dil-söz kompetenşiyası ilerledilecek, genişledilecek. Enilenmiş kurikulumna görä kantarlamak-notalamak da başka türlü hesaplandı (bak eni kurikulumu hem da GİDi). Bu üüretim yılında sade birinci klasta material eni kurikulumna görä verilecek.

Başka klaslarda ilinnendirmäk neentlän türlü diişilmeklär oldu.

Taa kolay hem başarılı kurikulumu çözmäk için bir dä GİD düzüldü.

Üüretmäk planı hem didaktika materialları

2018/2019 üüretmäk yılı için başlankı, gimnaziya hem lişeylär için temel (bazis) üüretmäk plannarını Üüretim Bakanını kaaviletti. Bu plannarda gagauz dilinin üüretmesinä (gagauz milletli üürenicilerä deyni) bukadar saat veriler:

- ✓ I – IX klaslarda 3-är saat aftada (rus dilindä üürenän başlankı şkolalara hem

gimnaziyalara deyni variantın sayfa ları, neredä ürenerlä r gagauz, bulgar hem ukrayın milletli uşaklar);

✓ X – XII klaslarda 4 – dâr saat gumanitar profilindä hem 3-âr saat real profilindä (temel üretmâk plannarın sayfa ları, neredä ürenerlä r gagauz, bulgar hem ukrayın milletli uşaklar).

Üretim – metodika etiştirilmesi

Başlangı klaslar

Büünkü gündä gagauz dili hem okumak literatúra başlangı klaslarda ayırı bir predmet gibi üreniler. O bir önemni faktor üretmâk-terbiyetmâk projesin ilerletmesindä, angısının baş neeti ölä üretmää hem terbiyetmää ürenicileri, ki onnar bütüdükçä kendi kişiliini bu dünnedä bilsinnâr, duysunnar, annasinnar, üsek morallı insan olarak.

Başlangı klaslarda uşakların sözü lâazım ilerlesin, leksikası genişlensin, zenginlesin. Bu üzerä üredicinin-ürenicinin çalışmasında söz ilerlemesi önemni iştir.

Gagauz dilinin neetlerini oluşturmaa deyni, lâazım bu davaları çözmää:

- programayagörägagauz hem dünnäliteratürandanyaratmalarıokumaa;
- ürenicilärbecersinnârdooru, demekliokumaateksti, onuniçindekiliiniannamaa;
- kendibaşınayaratmalarıokumaa;
- okumakta lafın paalılığınıannamaa;
- bütüdüneestetikatarafındantekstiannamaa;
- sözleşmektä, seslemektä, lafetmektä, okumakta, yazmakta ürenicilerin bilgilerini, becermelerini ilerletmää;
- leksikatarafından ürenicilerin sözlü ünü zenginletmää.
- bilgilär, angıları gösterelär, nicä dildägagauz halkın hem başka da Moldovada yaşayan halkların istoriyasının, adetlerinin hem kulturalarının sıkıbaalantılar var.

Gagauz dilin hem literatüranın ürenmesindä genel neetibuydur:

„İlerletmää ürenicilerin baalantılı sözünü, taa ii düzmää onnarın söz kompetençiyasını, üreniciyä komünikativ yolunu vermää”.

Başkalaflan, kurikulunun istediklerinä görä üretmâk projesindä üzülmesinde, oluşturmaasında hem üsek morallı kişilik terbiyetmesindä **ilerletmâk** – **liniyal printip** taa uygun, taa önemni. Bölä printipin strukturası verer kolaylıksırada, sistemada dilin üzülmesinde tanışmaa.

I-nci klaslarda gagauz dilinin üretmesi geçer I-IV klaslara deyni eni kurikuluma görä (A. Stoletneyä, E. Kılçık, M. Jekova Kişinäu, 2018) Kurikulum kuruldu eni istediklerä görä: I semestrada uşaan komünikativ (söz) becermeleri kaavileştiriler, „produkt” termini kullanılär hem **yılın bitkisindä son bilgilär hem becermelerä gösteriler (herbir klasın sonunda)**.

Hem da üretmâk-metodika kompleksi kullanılır:

- a) “Yıldızçık” (eni ürenmâk kiyadı: K. Vasilioglu, A. Stoletneyä, Kişinäu, 2017);
- b) “Ana dili” (I-nci klas için ürediciya kiyat: K. Vasilioglunun hem A. Stoletneyanın “Yıldızçık” kiyadına görä metodika teklifleri, Vera Kuleva, Lübov Vornikiva, Komrat, 2010). Üredicilär bu kiyatta bulaceklar ölä materialları, ölä yaratmaları, angıları yardım edeceklär pedagoga taa dolu hem kaliteli kurikulumunu speçifika kompetençiyalarına görä tamannamaa.
- c) “Artık kendim okuyêrım” (okumak kiyadı II-ci yarımıyılık için Chişinäu, 2006);
- d) Resimni gagauz alfabeti,
- e) Resimni sözlük,

Ek literatúra:

- “Benim ilk kiyadım”, Hrestomatiya uşak başçalarına hem küçüklerä deyni, Konstantin Vasilioglu, Chişinău „Ştiinţa”, 1997.

- “Benim sevgili dostlarım” (Todur Mariniglu, Chişinău, 2013).

- “Şiir hem türkü toplumu” (A.Stoletneaia, M. Mavrodi, M. Çebanova, İulia Beliançuk, Kişinêu, 2016).

- “Masal, cümbüş, annatma toplumu” (A. Stoletneaia, A.Barbăneagră).

Gaguz dili II-nci klasta üürenilecek I-IV klaslara deyni kurikulumuma görä (A. Stoletneaia, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılıcik, G. Sirkeli, Kişinã, 2010) hem “Gök kuşaa” kiyadına görä (K. Vasilioglu, A. Stoletneyä, Chişinău, Ştiinţa, 2017). Ek literatura: “Sızıntıcık”, hrestomatiya 1-2 klaslar için, Chişinău „Ştiinţa”, 1997 ; “Okumak kiyadı”, birinci klasta dış okumakları için, T. Marinoglu, Chişinău „Ştiinţa”, 1997.

III-ncü klasta gagauz dili üürenilecek I-IV klaslara deyni kurikulumuma görä (A. Stoletneyä, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılıcik, G. Sirkeli, Kişinãu, 2010) hem "Ana dili hem literatura okumakları" 3-ncü klaslarına deyni üürenmæk kiyadına görä (K.Vasilioglu, A. Stoletneyä, Chişinău, Ştiinţa, 2016). Ek literatura “Okumak kiyadı” 2-nci hem 3-ncü klaslarda dış okumakları için, Mina Kösä, Chişinău „Ştiinţa”, 1997.

IV-cü klasların üürenicileri üüreneceklär ana dilini I-IV klaslarına deyni kurikulumuma görä (A. Stoletneyä, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılıcik, G. Sirkeli, Kişinãu, 2010). "Ana dili" gagauz dokuzyılık şkolanın 4-ncü klaslarına deyni üürenmæk kiyadına görä (K.Vasilioglu, A. Stoletneyä, Ştiinşa, 2013) hem “Ana dili literatura okumakları” okumak kiyadına görä (K. Vasilioglu, A. Stoletneyä, Ştiinţa 2017).

Praktika işlerini tamannamak için III-IV klaslara deyni diktant toplumunu olur kullanmaa (G.Sirkeli, Komrat, 2002) hem da “Masallar, uygun sözlär, bilmeycelär Konstantin Vasilioglu, Chişinău „Ştiinţa”, 2002. Hem da G. Sirkeli hazırladı taa bir diktant toplumunu. Eni diktant toplumu kurikulumuma görä hem gramatika materiallarının temelindä kurulu. I-IV klaslarda yazı işleri:

1. Kontroldiktantını;
2. Hazırlama (üüretmä) diktantını;
3. Ayırılma diktantını;
4. Yaratmalı diktantını (hem onun türlü variantlarını);
5. Serbestdiktantını;
6. Laflardandiktantını (hem onun variantlarını).

Teklif edilän toplumunda herbir yazı işlerinä çok meraklı örneklär gösterili. Var umudumuz, ki üüredicilär läüzümnü materialları burada bulurlar. Bu material tiparlandı “Gagauz dili hem literatura” bilim-metodika derginin (jurnalın) sayfalarında.

Metodika uurunda üüredicilerä yardımcı olmak için bir Gid (“GİD (1-4 klaslar), eni kurikulumuma görä”, tiparlandı (A. Stoletneaia, E. Kılıcik, Mı Jekova, Kişinêu, 2018).

Moldovanın şkolalarında artık uygulandı bir eni sistema: testlemæk, demæk, üürenicilerin bir belliedili üüretmæk periodunda bilgi hem becermæk uurun bellietmesi hem kantarlamak forması. Testlemeyi efektif hem kaliteli geçirmää deyni, üüredicilerä teklif ediler kullansınnar “4-ncü klasların üürenicilerinä deyni testlemæk içindekiliin programası ” (Cartier, 2003), “2002-2003 üüretmæk yılında 4-cü klasların üürenicilerinä deyni testlemæk içindekiliin programasını” (Kişinêu, 2003) hem “Üüretmæk çıkışların kantarlaması” (metodika teklifleri, Adrian Stoyka hem Simion Musteață, Kişinãu, 2001).

Taa üüsek uurda 4 klasta son testlemæk için hazırlanmaa deyni üüredicilär “Gagauz dili hem literatura” (IV-üncü klaslarda testlemæk için Programa) kullana bilirlär, Chişinêu, 2013.

Var umudumuz, ki, kurikulumda verilän, temaları taa dolu hem dooru açıklamaa deyni, “Gagauzça-rusça üürenmäk temetika sözlüü” (S.Z.Koca, İ.D. Bankova, 2017) üüredicilerä, üürenicilerä hem analara-bobalara da yarıddım etsin.

Gimnaziya klasları

Gagauz dilinin hem literaturasının üüretmäk/üürenmäk projesinin baş neeti, ki etışmää Moldovadaki hem Evropadaki üüretmäk/üürenmäk uurlarına, tamannamaa gagauz dilinin standartlarını. Bu distiplinanın konçeptiyasında isteniler, ki ana dili üürenilsin diil sade orfografiya kurallarını bilmäk için, ama taa çok sözleşmäk için, taa çok sözü kullanmak için. Gagauz dili hem literatüra lääzım üürenilsin ölä, ki olsun nicä kullanmaa onu praktika işlerindä, yaşamanın herbir situatıyasında.

Biliner, ki ana dili herkerä verer temel bilgilär okulun öbür distiplinalarını üürenmäk için, deyecez, kendi ana dilini bilmediynän, kendi halkının adetlerini, istoriyasını, özelliklerini annamadıynan, başka distiplinaları (istoriya, modern dillär, romun dili, rus dili) okulcular üürenämeyeceklär.

Onun için dä ana dilinin üürenilmesindä te bu kompetenşiyaları kuralmalyız, nicä: ***serbest hem kolay sözleşmäk, annamak, becermäk eni bilgileri üürenmää hem onnari praktika işlerindä kullanmaa, lingvistika kompetenşiyaları, kultura hem etiket kompetenşiyaları.*** Bu kompetenşiyalar hepsi tamannanar sa, ozaman üürenicilär kolay bileceklär hem annayaceklar başka halkların da istoriyasını, onnarın çekilmesini, gelmesini, yarastıraceklar Moldovada yaşayan halkların dilini, özelliklerini, adetlerini, etiket normalarını, yarastıraceklar onnarın giimnerini, folklorunu, literatüra yaratmalarını kendi halk giimnerinnän, ana dilinin folklorunna hem literatüra yaratmalarınna.

Orta klaslarda çekediler üürenmää gagauz dilinin hem literaturanın sistematik kursu.

V-nci klaslarda gagauz dilini lääzım üürenmää V –IX klaslarına deyni “Gagauz dili hem literatüra” kurikulumuna görä (eni işlendirili variant), (A. Stoletneyä, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılçık, G. Sirkeli, Kişinäu, 2010) hem eni "Gagauz dili hem literatüra" V-nci klaslara deyni (I. Baboglu, İ. Bankova, A. Stoletneyä, K. Vasilioglu N. Baboglu, Kişinäu, Ştiinşa, 2015) üüretmäk kiyadına görä.

VI-nci klaslarda gagauz dili üürenilecek V –IX klaslarına deyni “Gagauz dili hem literatüra” kurikulumuna görä (eni işlendirili variant) (A. Stoletneyä, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılçık, G. Sirkeli, Kişinäu, 2010) hem ana dilindä üürenän 6-nci klaslara deyni üürenmäk kiyadına görä (İ. Bankova, A. Stoletneyä, İ. Baboglu, K. Vasilioglu, N. Baboglu, Chişinäu, 2017).

VII-nci klas. Ana dili üürenilecek V –IX klaslarına deyni “Gagauz dili hem literatüra” kurikulumuna görä (eni işlendirili variant) (A. Stoletneyä, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılçık, G. Sirkeli Kişinäu, 2010) hem “Gagauz dili hem literatüra okumakları” 7-nci klas için (İ. Bankova, A. Stoletnăya, N. Baboglu, İ. Baboglu, K. Vasilioglu, Chişinäu, 2017) üürenmäk kiyadına görä.

VIII-inci klas. Ana dili üürenilecek V –IX klaslarına deyni “Gagauz dili hem literatüra” kurikulumuna görä (eni işlendirili variant) (A. Stoletneyä, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılçık, G. Sirkeli, Kişinäu, 2010) hem “Gagauz dili hem literatüra” 8-nci klaslar için (İ. Bankova, A. Stoletneyä, İ. Baboglu, N. Baboglu, K. Vasilioglu, Chişinäu, 2013) üüretmäk kiyadına görä.

IX-uncu klas. Ana dili üürenilecek V –IX klaslarına deyni “Gagauz dili hem literatüra” kurikulumuna görä (eni işlendirili variant) (A. Stoletneyä, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılçık, G. Sirkeli, Kişinäu, 2010) hem "Gagauz dili hem literatüra IX-ncu klaslar için" (İ. Baboglu, İ. Bankova, A. Stoletneyä, K. Vasilioglu, N. Baboglu, Kişinäu, 2016) üürenmäk kiyadına görä.

Modernizat edili kurikulumuma görä metodika uurunda üüredicilerä yardımcı olmak için bir Gig gagauz dili hem literaturaya (1-9 klaslar, “Gagauz halkının istoriyası, kulturası hem adetleri”) tipardan çıktı.

Bundan kaarä, eklenti gibi, V-IX klaslara deyni diktant toplumu var (avtorlar İ. Bankova, T. Marinoglu). Tekstlerä deyni düşünölmüş hem interesli dava sisteması verecek kolaylık materialı tekrarlamaa, bütünneştirmää hem üürenicilerin sözüni zenginettmää.

Hem da, olur kullanmaa:

- “Gagauzça-rusça üürenmök tematika sözlüü” (S.Z.Koca, İ.D. Bankova, 2017);
- „Rusça-gagauzça sözleşmök kiyadı” (Olga Radova, S.Kuroglu, Komrat, 2016

Lişey klasları.

Gagauz dili hem gagauz literaturaya X, XI hem XII-nci lişey klaslarında kurikulumuma görä üürenileceklär bir predmet gibi. Uroklarda gagauz dilinin teoriyası hem gagauz artistik yaratmaları barabar verileceklär, ama üüretmök taa üüsek uurda olacak. Taa çok ders literaturaya üüretmesinä veriler. Gagauz literaturanın yaratmaları hem derin bilgilär üürenicilerä vererler hem onları estetika tarafından terbiyelerler. Artistik literaturası büyük yardım verer lişeyistleri üüretmää ii ürekli, cömert, doorulukçu, esaplı, zengin ruhlu olsunlar; kendi ana tarafını, ana dilini, dolay dünneyi sevsinler hem korusunlar; gagauz halkının hepsini var olan paalılıklarını ilerletsinler hem zenginletsinler, gelän evladboylarına onları etiştersinler.

Üüretmök plannarında gagauz dili hem gagauz literaturaya ana dili hem ana literaturası gibi verilerler. Bu taraftan dilin hem literaturanın üüretmää gagauzça büyük **komunikativ rolü var**, neçinki üüreniciler ***läüzım dooru hem gözäl lafetsinler, türlü-türlü literaturaya kolaylıklarını, laşçevirtmelerini hem orfografiya kurallarını dooru kullanarak.***

Gagauz literaturada üüretmää deyni, artistik yaratmaları aşaadakı printiplerä görä ayırıldılar:

- lişeyistlerin yaşlarına görä;
- artistik yaratmaların tematikasına görä;
- tekstin üüsek ruhlu hem üüsek estetika uurlu paalılına görä.

X-XII-nci lişey klaslarında gagauz dilini hem literaturayı läüzım üüretmää X-XII lişey klaslarına deyni “Gagauz dili hem literaturaya” eni işlenmiş kurikulumuma görä (A. Stoletneyä, M. Mavrodi, O. Uzun, L. Pavlioglu, E. Kılçık, G. Sirkeli, Kişinä, 2010) hem üüretmök-hrestomatiyelerine görä.

1. "Gagauz literaturası 7-nci klas için (N.Baboglu, İ.Baboglu, , Chişinäu, 1997);
2. "Gagauz literaturası 8-9 klaslar için" (N.Baboglu, İ.Baboglu, , Chişinäu, 1997);
3. "Gagauz literaturası 10-11 klaslar için" (N.Baboglu, İ.Baboglu, , Chişinäu, 1997).

Hrestomatiyeler:

1. “Gagauz literaturası” (hrestomatiya 10 klas için, Komrat,2012);
2. “Gagauz literaturası” (hrestomatiya 11 klas için, Komrat,2012);
3. “Gagauz literaturası” (hrestomatiya 12 klas için, Komrat,2012);

Tipardan eni çıktılar:

- ✓ “Gagauz dili hem literaturaya 10 klas” (üürenmök kiyadı, Komrat, 2018);
- ✓ “Gagauz dili hem literaturaya 10 klas” (üürenmök kiyadı, Komrat, 2018).

2010 yılında tiparlandı GİD “Gagauz dili hem literaturaya” lişey klaslarına deyni, angısı yardım edecek üüredicilerä enilenmiş kurikulumunu tamannamaa, üürenicilerin da lingvistika bilgilerin sistema temelindä fikirini hem sözüni maksimal ilerlettinler.

Tiparlandı “Gagauz dilindä kontrol işleri” 10-ncu – 12-nci klaslara deyni. (avtorlar: A. A. Germek, İ D. Bankova, S. İ. Germek). Bu toplum lişey klaslarında yardımcı olabilir üüredicilerä kantarlamaa üürenicilerin bilgilerini.

Eni tiparlandı “Gagauzça-rusça üüretmäk tematika sözlüü” S.Z. Koca, İ.D.Bankova, Komrat, 2017.

Taa üüsek urda lişeyistleri ekzamen için hazırlamaa deyni üüredicilär “Gagauz dili hem literatūra” (bakalavra için ekzamenin programasını) kullanabilirlär, Chişinêu, 2008.

Nota: Eer varsaydı klasta uşaklar, kimä läüzim maasuz individualca (ayırı) çalışmaklar, üüredici kendi predmetin kurikulumunu uydurêr/alıştırêr üürenicinin individual istediklerinä görä, sora da ona görä individual üüretmäk planı kurêr (“Üretim ders planı” , Kişinêu, 2013).

„Gagauz halkın istoriyası, kulturası hem adetleri”

Üüretmäk plannarına görä predmetin üürenmesinä 1 saat aftada veriler. Başlankı klaslarda bu predmet üürenilecek „Gagauz halkın istoriyası, kulturası hem adetleri” 1-4 klaslara deyni eni kurikulumuna görä (A. Stoletneyä, E. Kılçık, M. Jekova Kişinäu, 2018) hem mutlak gagauz dilindä. Kurikulum kuruldu eni istediklerä görä: „produk” termini kullanılêr hem *yulun bitkisindä son bilgilär hem becermeklär veriler (herbir klasın sonunda)*.

Eni kursun neeti – kompleksli, sistemni aaraştırmaa halkın kulturasını, angısı yaşêêr Moldovada. Aaraştırılacaklar adetlär, sıralar, inanmaklar (din), yaşamak zanaatları, becermeklär, türlü incäzanaatlar, halk yaratmaları, istoriya, bizi saran tabiat, halkın psikologiyası, dünneyi tanınması.

Tipardan eni çıktı 1-4 klaslar için üürenmäk kiyatları. Onnarı üüredicilär esaba alırlar.

Kurikuluma görä tipardan çıktı 1-4 klaslara deyni “Gagauz halkın istoriyası, kulturası hem adetleri” predmetini çözmäk için bir Gid eni kurikulumuna görä (A. Stoletneaia, E. Kılçık, M. Jekova, Kişinev, 2018).

Gagauz dilindä hem literatürada üüretmäk hem kantarlamak için tekliflär

Üüredicilärkendiişiniläüzimdoorultsunnar:

- ✚ Derindänüürenmäenilenmiş: doorudulmuş hem doldurulmuş “Gagauz dilinin orfografiya hem punktuafiya kurallarını” (2014 yıl);
- ✚ metodika tekliflerini dikatlı hem derindän üürenmäê hem kullanmaa küçük klaslarda, gimnaziyada hem lişeylerdä;
- ✚ eni kiyatların “Gagauz dili hem literatūra” ana dilindä 5-nci klasa deyni (İ. Baboglu, İ.Bankova, A. Stoletneyä, K. Vasilioglu, N. Baboglu, Ştiința, 2015), “Gagauz dili hem literatūra” ana dilindä 9-ncu klasa deyni (İ.Bankova,İ. Baboglu, A. Stoletneyä, K. Vasilioglu, N. Baboglu, Ştiința, 2016),ana dilindä 6-nci klasa deyni (İ.Bankova,İ. Baboglu, A. Stoletneyä, K. Vasilioglu, N. Baboglu, Ştiința, 2017), "Yıldızçık" gagauz dokuzyılık şkolanın 1-nci klaslarına deyni üürenmäk kiyadını (K.Vasilioglu, A. Stoletneyä, Ştiința, 2017), “Gök küşaa” gagauz dokuzyılık şkolanın 2-nci klaslarına deyni üürenmäk kiyadını (K.Vasilioglu, A. Stoletneyä, Ştiința, 2015), “Ana dili hem literatūra okumakları” 3-ncü klasa deyni (K.Vasilioglu, A. Stoletneyä, Ştiința, 2016) Ana dili hem literatūra okumakları” 4-üncü klasa deyni (K.Vasilioglu, A. Stoletneyä, Ştiința, 2017) içindeliklerini hertarafça üürenmäê;
- ✚ başarıların kriteriyaları. Gagauz dili 1-nci hem 2-nci klaslar deyni “Metodologia privindimplementarea evaluarii criteriale prin descriptori în clasele I-II, 2016” o sayfalarını, neredä gagauz dili için yazılı, dikatlı okumaa;
- ✚ “Gagauz dili hem literatūra 10 klas” (üürenmäk kiyadı, Komrat, 2018);
- ✚ “Gagauz dili hem literatūra 10 klas” (üürenmäk kiyadı, Komrat, 2018).

- ✚ kendibaşına sistemalı çalışmaa, metodika tarafından kendi bilgilerini taa üüsek uura kaldırmaa. (Bilim-metodika jurnalı “Gagauz dili hem literatūra” Komrat, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018üüredicilerä yardımcı olabilir);
 - ✚ üürenicilerin genel söz becermeklerini hem sınışlarını ilerletmää;
 - ✚ zenginelmää şkolacıların sözlüünü, herbir taraftan ilerletmää onnarın sözlünü;
 - ✚ dil teoryasında derin bilgi uşaklara vermää, ki onnar gagauz dilinin strukturasını, gramatikasını bilsinnär da dooru yazmaa becersinnär.
- Kontrol formas ında hem bilgilerinotalamaktaüürediciaşaadagösterilännotalamaktiplerini kullanabilir:
- ✚ önce kontroletmäk, kibilmääüürenicilerinbilgiuurunu hem sözkulturasını;
 - ✚ üüretmenin bitki etapında kontrol etmää (toplam kantarlaması semestronun sonunda, kontrol işleri yılın bitkisindä).

Son kantarlamak işlerin sayısı.

<i>İşlerin çeşitleri</i>	<i>V klas</i>	<i>VI klas</i>	<i>VII klas</i>	<i>VIII klas</i>	<i>IX klas</i>
<i>Diktant</i>	5	5	4	4	3
<i>Takrir</i>	3	3	2	2	2
<i>Yaratma</i>	3	3	2	3	3

X-XII klaslarda – gumanitar profili: 4 yaratma üürenicilär klasta yazêrlar, 3 – dä evdä.

X-XII klaslarda – real profili: 3 yaratma üürenicilär klasta yazêrlar, 2 – dä evdä.

Nota 1. Derginin (jurnalın) (5-12 klaslar) sayfalarında gagauz dili hem literatūra bir sayfada yazılacak: **“Gagauz dili hem literatūra”** (predmetin dolu adı). Derginin (jurnalın) saa tarafı temalara görä doldurulacak. Örnek: sentäbrinin 5-şi (gagauz dili uroo), saa tarafta – dil teması; sentäbrinin 7-si (gagauz literatūra uroo), hep o saa tarafında – literatūra teması ilerlederiz hep bu türlü. Sonunda nota kurallara görä koyulacak – bir toplam notası.

Nota 2. Aşaadakı kafestä verili eni metodologiyaya görä kantarlamak işleri. Taa derindän eni kantarlamak için bulursunuz: “Критериальное оценивание через дескрипторы в начальном образовании. Методологический ГИД”.

Üüredici kantarlamak hem son kantarlamak kontrol işlerin sayısı başlankı klaslarda

<i>Kontrol işin forması</i>	<i>kantarlamak işlerin formaları</i>		<i>Son kantarlamak</i>	
<i>Klas/sem.</i>	<i>I-ci semestr</i>	<i>II-ci semestr</i>	<i>Yılın sonu</i>	<i>Toplam</i>
<i>1-nci klas</i>	1	1	1	3
<i>2-nci klas</i>	1	1	1	3
<i>3-ncü klas</i>	Herbir modulän sonunds 1-är kantarlamak			
<i>4-ncü klas</i>	Herbir modulän sonunds 1-är kantarlamak			

Nota 3. Başlankı klaslarda üüredicilär läüzüm bilsinnär, ki 1-4 klaslarda plannanmış uroon 80 % işi urookta tamannansın läüzüm, kalan 20 % da ev işi gibi verilsin.

Üüredici var nicä ayırsın o üüretim tehnologiyalarını, angıları läüzüm uysunnar uroon neetlerini tamannamaa hem gagauz dilini taa üüsek uura kaldırmaa deyni.

*Anna Stoletneaia, Gagauziyanın Genel Müdürlüü,
gagauz dilindä baş uzman*